

7. Мід Дж. Дух, самість і суспільство. З точки зору соціального біхевіориста: [пер. з англ.] – К.: Український центр духовної культури, 2000. – 374 с.
8. Морено Я. Психодрама: [пер. с англ.] – М.: Апрель Пресс, Издательство Экспо-пресс, 2001. – 528 с.
9. Памлуха Л.О. Гендерні стереотипи в структурі репродуктивної поведінки жінки-керівника / Психологічні проблеми збереження репродуктивного здоров'я: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (1-2 грудня 2005 р.) / Упоряд. М.-Л. А. Чапа, Н.В. Слободяник. – К.: Міленіум, 2005. – С.73–83 – Режими доступу до статті: http://librar.org.ua/sections_load.php?s=philosophy_psychology&id=112&start=9
10. Смелзер Н. Соціологія.....
11. Parsons T. Societies: Evolutionary and comparative perspectives. Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall, 1966. – 532.
12. Parsons, T. The social system. Glencoe, Ill.: Free Press, 1951. – 132.
13. Parsons, T., & Bales, R.F. Family, socialization, and interaction process.

Стаття посвятається характеристиці професійної ролі і елементів її структури в рамках особистісно-соціального підходу. Проаналізовано професійну роль з точки зору соціального взаємодіяння і особистісного розвитку суб'єкта ролі.

In the article the professional role and its structural elements have been analyzed. The professional role has been shown from the perspective of social interaction and also individual development of the role subject.

©2012 р.

О. А. Тимошенко, М. М. Наконечна (м. Ніжин)

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ ДО ЕКСПЕРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Експертна діяльність – одна з іпостасей практики психолога. Психологічна експертиза може потребуватися в клінічній, судовій, педагогічній, управлінській практиках. Крім того, інколи постає потреба в комплексній гуманітарній експертизі, яка "...необхідна в основному в ситуаціях, де однозначної правильної відповіді, яка виводиться із заданих умов, не існує в силу багаторівневості, складності та міждисциплінарного характеру тих закономірностей, які управляють процесами, що нас цікавлять"[11, 16].

Специфіка практичної психології як особливого виду людської діяльності визначає особливу методологію та підходи до предмета дослідження. Це зумовлює й відповідні форми, методи й зміст підготовки даних фахівців. Науковцями виділені основні професійно значущі якості особистості фахівця-психолога, визначені зміст, умови ефективної підготовки, які мають провідне значення для становлення професіонала. Проблема професійного становлення особистості майбутнього практичного психолога вирішується через розкриття основних принципів фахової підготовки психологів-практиків (О.Ф.Бондаренко, І.С.Булах, Ж.П.Вірна, Л.В.Долинська, В.Г.Панок, Н.І.Пов'якель, Н.В.Чепелева, Н.Ф.Шевченко та ін.). Розробляються моделі професійної психологічної освіти, вивчаються умови формування професійно значущих якостей, форм та методів підготовки майбутніх фахівців. У цьому сенсі актуальною постає проблема дослідження експертної діяльності психолога, та, зокрема, готовності до проведення психологічної експертизи, формування особистісних якостей експерта.

Важливим є питання визначення предмету психологічної експертизи. У авторефераті Л.З. Ребухи психологічна експертиза визначається як „система професійної роботи над забезпеченням аргументацій, суджень, їх мотивації і демонстрації переваг у вирішенні тих проблемних питань, які потребують спеціальних психологічних знань, широкої обізнаності і культури” [15]. Існують дефініції предметів окремих різновидів експертизи. Д.О. Леонтьєв, Г.В. Іванченко предмет комплексної гуманітарної експертизи визначили як „реальний чи можливий (потенційний) вплив соціальних подій на психологічні процеси, властивості та стани людей та вплив психологічних процесів, властивостей та станів людей на соціальні події” [11, 16]. За визначенням М.М. Коченова, „Предметом СПЕ (судово-психологічної експертизи. – О.Т., М.Н.) є вивчення конкретних психічних процесів, властивостей, станів та механізмів психічної діяльності людини, які мають значення для встановлення істини по справі” [цит. за: 2, 44]. Як бачимо, між останніми двома наведеними визначеннями існує спільне: до предмету цих різновидів експертизи належать психічні (психологічні) процеси, властивості та стани. Зупинимося на розведених поняттях „психічне” та „психологічне”. У статті „Психіка, свідоме, безсвідоме” Л.С. Виготський писав: „Ми приходимо, таким чином, до визнання своєрідних психофізіологічних єдиних процесів, які представляють вищі форми поведінки людини, які ми пропонуємо називати психологічними процесами, на відміну від психічних та по аналогії з тим, що називається фізіологічними процесами” [6, 138]. Отже, відмінність між психічними та психологічними процесами полягає в тому, що перші є нібито складовою частиною останніх, психічні процеси включені в цілісну психофізіологічну динаміку. Чому ж тоді ці психофізіологічні за природою процеси є сенс називати психологічними, - задається питанням Л.С. Виготський і відповідає на це так: „Нам здається: головний привід полягає в тому, що, називаючи ці процеси психологічними, ми виходимо з чисто їх методологічного визначення, ми маємо на увазі процеси, які вивчаються психологією, і цим підкреслюємо можливість і необхідність єдиного і цілісного предмету психології як науки” [6, 138]. Таким чином, звернувшись до традиції методологічного аналізу, закладених Левом Семєновичем Виготським, можемо констатувати, що у визначенні М.М. Коченовим предмету судово-психологічної експертизи більш доцільно було б вживати термін „психологічні” процеси, властивості, стани.

Наукова експертиза нині є повноправним видом наукового дослідження і практичної реалізації проектів, психологічна експертиза – видом психологічної практики, що передбачає взаємодію психолога-експерта із замовником, об'єктом дослідження та іншими експертами. Експерт – це завжди фахівець-професіонал, котрий добре розуміється у конкретній справі чи проблемному питанні.

На думку Д.О. Леонтьєва, експерт потрібен тоді, коли виникають питання, достовірної відповіді на які не можна вивести дедуктивно із наявного наукового знання – довідників, підручників: “смісл екпертної роботи – це багато в чому розши-

рення постановки питання, важливий момент полягає у не стільки у тому, щоб дати відповіді, скільки у тому, щоб по-іншому поставити питання” [10, 47]. Отже, експерт – це фахівець, що не займається пошуками істини, не шукає однозначних відповідей, він розглядає постановку питання! З цієї точки зору, психолог-експерт, як практик, спрямовує свої зусилля на розширення контексту проблемної ситуації, намагається розкрити приховані аспекти ситуації, подивитися на проблему, яка потребує фахової оцінки ніби “з іншого боку”, аніж, скажімо, замовник.

Можна розрізнити експертизу у вузькому сенсі, яка спирається на безпосередні судження експертів і в якості базового використовує “метод експертної оцінки” (експертиза-опитування) і експертизу у широкому сенсі, яка по суті є системою експертної діяльності і включає в себе різноманітні методи (експертиза-дослідження) [3, 65]. Експертиза-опитування пов’язана зі збором первинних суджень осіб, що виступають у ролі експертів, авторитетних спеціалістів у певній сфері і які можуть надати фахову оцінку того чи іншого явища. Власне психолог виступає у такій ситуації як експерт-організатор, що відповідає за вибір експертів, що надають оцінку, за обробку даних, висновки.

Для експертизи-дослідження важливими є питання, пов’язані із цілями дослідження, його цінностями, принципами, вибором методу дослідження, методами та процедурами. На відміну від традиційного діагностування соціально-психологічна експертиза враховує всі можливі вияви суб’єктивної реальності: ідеї, цінності, інтереси, ставлення, властивості, мотивування, тенденції розвитку тощо. Кожен експерт-дослідник, керуючись власною системою уявлень, позицій і поглядів будує експертну модель [14], окреслює предметний зміст досліджуваного явища, тобто визначає об’єкт експертизи, зважаючи на цілі і завдання, які ставить перед ним замовник. Така експертиза будується як єдина система, що складається із взаємопов’язаних компонентів, об’єкту і предмету, організаційної структури, процесу перебігу і відповідних результатів.

Таким чином, експертиза як метод передбачає орієнтацію на компетентність і досвід спеціаліста-експерта, особистість якого і виступає основним інструментом “дослідження”. Важливим є здатність експерта осмислювати інформацію, що надходить із різних джерел, до аналізу важливої інформації. До важливих професійних якостей експерта відносять аналітичність, відсутність схильності до конформізму, розвинуті творчі здібності, гнучкість, відсутність консерватизму, відповідальність. Такі якості є важливими і для практичного психолога. Зокрема, концептуальна модель професіоналізації практичного психолога, з точки зору Т.А.Вілюжаніної, повинна відповідати певним вимогам [7]. Ці вимоги передбачають, по-перше, визнання практичного психолога суб’єктом безперервного процесу розвитку (саморозвитку), пізнання (самопізнання), професійного функціонування (самореалізації), особистісно-професійного вдосконалення (самовдосконалення). По-друге, визнання практичного психолога суб’єктом, що володіє певним ступенем свободи від детермінації соціокультурного середовища, завдяки цінностям і смислам, якими він керується в своєму виборі. По-третє, визнання практичного психолога як особистості, здатної до розвитку, як активного, творчого суб’єкта діяльності [7].

Час навчання у виші можна умовно розділити на два основних етапи: етап молодших курсів, коли відбувається адаптація студента-новачка до навчального закладу, до діяльності в умовах вузу; і етап старших курсів (починаючи з третього) – основний етап професійного самовизначення студента як майбутнього спеціаліста. Отже, протягом професійної підготовки студент включається в різні форми роботи, і можна погодитись із думкою А.О.Вербицького і Н.К.Бакшаєвої про те, що організація учбового процесу повинна забезпечити перехід учня з позиції студента в позицію спеціаліста, оскільки, трансформація учбової діяльності в професійну передбачає і зміну предмета діяльності [5]. Для досягнення цілей формування, точніше “виращування” особистості професіонала необхідно організувати такий освітній процес, що забезпечить перехід, трансформацію одного типу діяльності (учбово-пізнавальної) в іншу (професійну) з відповідною зміною потреб і мотивів, цілей, дій (вчинків), засобів, предмета і результатів.

Модель особистості психолога-практика містить низку основних підструктур, кожна з яких вирізняється провідними особистісними властивостями, домінуючим типом психологічної компетентності, характером професійних знань та деякими іншими специфічними особливостями.

Розроблена модель особистості психолога-практика включає:

1. Мотиваційно-цільову підструктуру, що передбачає сформовану мотиваційну сферу, наявність позитивної мотивації до професійної діяльності, надання психологічної допомоги, прийняття себе та інших. Базовою особистісною якістю на цьому рівні виступає діалогізм, що включає діалогічну інтенцію, безумовне прийняття іншого, особистісну рефлексію, розвинену систему професійних смислів (Н.В.Чепелева).

2. Когнітивну підструктуру: семантичне і особистісне знання, знання себе та інших; Я-концепцію фахівця; професійно-важливі якості пізнавальних процесів особистості. Одними з найважливіших особистісних компонентів когнітивної підструктури є професійна рефлексія та професійний інтелект. Базовою особистісною якістю на цьому рівні виступає практичний інтелект.

3. Операційно-технологічну підструктуру, що передбачає розвинену операційну компетентність особистості фахівця-психолога – сформовані процедурні знання, здатність до інтерпретації тощо.

4. Комунікативно-рольову підструктуру, що передбачає розвинену комунікативну компетентність психолога. Базовими особистісними якостями у даному випадку виступають професійна ідентифікація та соціальний інтелект.

5. Регулятивну підструктуру, яка забезпечує толерантність до фрустрації, високу працездатність і саморегуляцію особистості, відсутність схильності до психічного збудження та швидкого виснаження. Провідною особистісною компонентою у даному випадку виступає професійна саморегуляція [17].

Рівень сформованості названих професійно-важливих якостей та властивостей, професійних умінь та навичок у кожній підструктурі моделі особистості практичного психолога значною мірою забезпечує продуктивність професійної діяльності. Професійні завдання здатна вирішити лише особистість, що має достатній особистісний потенціал, відрефлексовані прийоми самопізнання й особистісного зростання і яка є суб’єктом власного життя, є здатною до творчості [17].

Така активність буде пов’язана з тією складовою професійної компетентності студентів-психологів, яка формується протягом навчального процесу – комунікативної. Основний механізм, який забезпечує її становлення – діалог, який тлумачиться як зіткнення, взаємодія смислових позицій. Для психолога-практика взагалі важливо бути проникливим співрозмовником, здатним допомогти [1].

Діалог означає не просто розмову двох людей, це сутність буття людини, розмова зі своєю совістю, в якій проявляється духовне „Я” [16]. Отже, діалог зовсім не обмежується спілкуванням людей один з одним, він є „ставленням людей один до одного, що виражається в їх спілкуванні” [4, 129]. Слід зазначити, що діалог – це не просто полеміка протилежних смислів, а завжди пошук нових основ смислоутворення, пошук нових основ самого діалогу [8]. Таке спілкування є міжособистісною суб'єкт-суб'єктною взаємодією.

Відповідно, діалогізм, як одна з професійно значущих якостей психолога, включає діалогічну інтенцію, безумовне прийняття іншого, професійну рефлексію, здатність встановлювати ефективні контакти з людьми. Діалогізм є базовою особистісною якістю мотиваційно-цільової підструктури особистості практичного психолога.

Орієнтація на парадигму діалогу є взагалі істотною для гуманізації освіти й виховання [2]. А.Ф.Копйов, спираючись на концепцію М.М.Бахтіна, розглядає діалог у двох взаємопов'язаних аспектах [9]. У широкому розумінні діалог інтерпретується як деяка загальна людська реальність, як, з одного боку, вихідна яви людської свідомості та самосвідомості і, з іншого боку, як основна форма їхньої реалізації. У більш вузькому своєму значенні діалог розуміється як конкретна подія спілкування, при якій відбувається „розмикання” ціннісного світу людини, її самовиявлення у відповідь на відповідне посилення партнера. За Г.О.Баллом, у категорії діалогу присутні різні аспекти, найчастіше підкреслюється „самостійність, суб'єктність учасників діалогу” [2]. М.В.Папуча, розглядаючи діалогічну позицію психолога, виділяє три складові: по-перше, здатність і прагнення сприймати іншого як цінного і рівноцінного партнера для зустрічі, тобто партнера по діалогу; по-друге, рефлексивне управління власною внутрішньою діалогічністю; по-третє, володіння технікою ведення діалогу і викликання діалогічної інтенції співрозмовника [13].

Таким чином, діалог є суттєвою складовою ефективною фаховою діяльністю практичного психолога; виходячи з цього, і процес підготовки майбутнього психолога повинен враховувати дану вимогу як одну із важливих для його підготовки до експертної діяльності.

У процесі формування професійно важливих якостей майбутнього практичного психолога важливе місце займає розвиток діалогічності, додання власної монологічності, а в плані формування готовності до експертної діяльності – розвиток особливої *експертної якості*, яка полягає, на нашу думку, по-перше, у здатності виконувати функції експерта, організовувати та проводити експертну діяльність як систему дослідження, по-друге, у здатності отримувати та інтерпретувати „первинні судження”, які психолог отримує від інших експертів, по-третє, у здатності розширювати „постановку питання”, розкривати приховані аспекти проблемної ситуації, здійснювати пошук основ смислоутворення, пошук основ самого діалогу. В цьому сенсі сама ситуація експертизи є діалогічною, оскільки наявність діалогічної позиції психолога-експерта буде якраз і полягати у готовності і прагненні психолога бути об'єктивним у оцінці, будувати конструктивну бесіду із суб'єктами експертного дослідження, враховувати інформацію, що надходить із різних джерел, і, водночас, уникати надмірного суб'єктивізму, що може ґрунтуватися на пошуці істини.

Психолог-експерт має бути компетентним в питаннях психологічної діагностики, зокрема фахово використовувати методи спостереження, бесіди, інтерв'ю, аналізу продуктів діяльності, а також тести, проективні методики. Психолог-експерт – це спеціаліст вузького профілю, який знається на процесуальних та результативних характеристиках експертизи, вміє її проводити та надавати обґрунтований висновок. Підготовка майбутніх психологів до експертної діяльності передбачає оволодіння знаннями з таких дисциплін, як „загальна психологія”, „вікова психологія”, „соціальна психологія”, „експериментальна психологія”, „диференційна психологія”, „психодіагностика” та „психологічна експертиза в клінічній практиці”.

Особливо важливим постає питання професійних компетенцій майбутнього психолога-експерта. Зміст цих компетенцій визначав би зміст навчальної дисципліни та методики підготовки до здійснення експертної діяльності. Актуальним визначення професійних компетенцій, специфічних для психологічної експертизи, є ще й тому, що часто психолога-експерта плутають з психодіагностом, і, відповідно, психологічну експертизу з психологічним дослідженням чи психодіагностикою.

Головна відмінність між експертизою та психологічним дослідженням полягає в наявності замовника, який формулює питання для експертизи. Це не означає, що дане питання може і навіть повинно бути переформульоване, але факт залишається фактом: у психологічному дослідженні психолог самостійно обирає проблему та вибірку. Отже, першими двома компетенціями буде володіння психодіагностичним інструментарієм та здатність працювати у відповідь на запит (запитання замовника експертизи).

Психологічна експертиза – це не просто експертне опитування, а експерти – це не респонденти. В експертизі експерт має встановлювати факти, він не мусить висловлювати власні оціночні судження, а в опитуванні головною метою є виявлення суб'єктивного ставлення до тих чи інших явищ дійсності. Відмінність психологічної експертизи від експертиз „природничих” полягає у тому, що, наприклад, об'єкти дактилоскопічної, балістичної чи товарознавчої експертизи не наділені жодною власною внутрішньою суб'єктністю, на відміну від живих, одухотворених істот, що виступають об'єктами соціальних експертиз. У зв'язку з цим важливими професійними компетентностями психолога-експерта є, з одного боку, його орієнтація на задачу, а також, з іншого боку, вміння відрізнити факти від своїх і чужих оціночних суджень.

Водночас слід підкреслити, що формування експертної якості мусить відбуватися невід'ємно (і в контексті) від фахової підготовки майбутнього психолога. Відповідно до етапів підготовки спеціаліста та формування професійної компетентності, можна зазначити, що на першому етапі студенти вирішують особливу „задачу на смисл”, результатом якої є усвідомлення особистісного смислу, „значення – для-мене” психологічного знання. Результатом етапу виступає інтеріоризація і втілення сформованого в індивідуальній свідомості відношення до психології у вигляді особистісного смислу. Основою формування експертної якості на цьому етапі є процес ознайомлення із основами наукової психології.

Другий етап підготовки практичного психолога передбачає як провідну, квазіпрофесійну діяльність, пов'язану з переходом від вивчення загальнотеоретичних курсів до дисциплін, зорієнтованих на конкретну практичну діяльність. Процес занурення студентів у контекст майбутньої професійної діяльності спричинює деконструкцію сформованих раніше професійних значень. Смісловий досвід ставлення студентів до психологічного знання, набутий на попередньому етапі, фіксується у свідомості, отримуючи можливість актуалізуватись в нових діях. Формування експертної якості відбувається на когнітивному рівні особистості, зокрема, вивчення дисциплін, пов'язаних із практичною діяльністю. В першу чергу, „Психологічною експер-

тизою у клінічній практиці”, або “Методикою проведення психологічної експертизи”. Такі дисципліни викладаються майбутнім психологам у Ніжинському державному університеті імені Миколи Гоголя. Ознайомлення студентів із особливостями проведення “методу експертної оцінки” відбувається також у межах інших практичних дисциплін, зокрема “Психодіагностики”.

Нарешті, на третьому етапі підготовки спеціаліста формування експертної якості мусить бути пов'язане із долученням студента до практичних ситуацій під час проходження практики.

Література

1. Аминов Н. А. Социально-психологические предпосылки социальных способностей школьных психологов / Н. А. Аминов, М. В. Молоканов // Вопросы психологии. – 1992. – № 1 – 2. – С. 73 – 83.
2. Балл Г. О. Особистісна свобода і гуманізація освіти / Г. О. Балл // Практична психологія та соціальна робота. – 2001. – № 1. – С. 2 – 5.
3. Братченко С.Л. Мир експертизи – попытка определения координат / Экспертиза в современном мире: от знания к деятельности / Под ред. Г.В. Иванченко, Д.А.Леонтьева. - М.:Смысл, 2006. – С. 63-76.
4. Бубер М. Два образа веры / М. Бубер. – М. : ООО "Фирма Издательство АСТ", 1999. – 592 с.
5. Вербицкий А. А. Развитие мотивации студентов в контекстном обучении / А. А. Вербицкий, Н. А. Бакшаева. – М. : Исследовательский центр проблем подготовки специалиста, 2000. – 200 с.
6. Вьютский Л.С. Собрание сочинений: В 6-ти т. Т. 1. Вопросы теории и истории психологии / Под ред. А.Р. Лурия, М.Г. Ярошевского. – М.: Педагогика, 1982. – 488 с.
7. Вилюжанина Т. А. Динамика ценностно-смысловой сферы личности в процессе становления будущих психологов : дисс. ... кандидата психол. наук : спец. 19.00.07 / Вилюжанина Татьяна Анатольевна. – К., 2006. – 200 л.
8. Давыдов А. П. Механизм смыслообразования как предмет философского анализа / А. П. Давыдов // Мир психологии. – 2001. – № 2. – С. 35 – 45.
9. Копьев А.Ф. Психологическое консультирование: опыт диалогической интерпретации / А. Ф. Копьев // Вопросы психологии. – 1990. – № 3. – С. 17 – 25.
10. Леонтьев Д.А. Экзистенциальные основы экспертной деятельности / Экспертиза в современном мире: от знания к деятельности / Под ред. Г.В. Иванченко, Д.А.Леонтьева. - М.: Смысл, 2006. – С.45-51.
11. Леонтьев Д.А., Иванченко Г.В. Комплексная гуманитарная экспертиза: Методология и смысл. – М.: Смысл, 2008. – 135 с.
12. Мамайчук И.И. Экспертиза личности в судебно-следственной практике. – СПб.: Речь, 2002. – 255 с.
13. Папуча М. В. Індивідуальність переживання художнього твору (до постановки проблеми) / М. В. Папуча // Інститут психології ім. Г. С. Костюка АПН України. Наукові записки. – Київ, 2001.
14. Ребуха Л. Система експертно-діагностичного забезпечення експерименту з модульно-розвивального навчання // Психологія і суспільство. – 2002. – №3-4. – С.201-216.
15. Ребуха Л.З. Психологічна експертиза інноваційної діяльності педагогічного колективу школи. – Автореферат дис. на здобуття наук. ступ. канд. психолог. наук. – Хмельницький, 2006.
16. Флоренская Т. А. Диалог в практической психологии: Наука о душе / Т. А. Флоренская. – М. : Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2001. – 208 с.
17. Чепелева Н.В. Теоретичне обґрунтування моделі особистості практичного психолога / Н.В. Чепелева , Н. І. Пов'якель // Психологія : збірник наукових праць. – К. : НПУ, 1998. Вип. III. – 1998. – С. 35 – 38.

В статье рассматриваются гуманитарные аспекты экспертной деятельности. Обосновывается необходимость формирования в процессе профессиональной подготовки психолога особенного экспертного качества, являющегося важной составляющей профессиональной компетентности эксперта. Методологической основой подготовки будущего психолога к экспертной деятельности выступает диалогический подход.

The humanitarian aspects of expert activity are examined in the article. A necessity of forming in the process of psychologist's professional preparation of the special expert quality is grounded, being the important constituent of professional competence of the expert. The methodological basis of preparation of future psychologist to expert activity is the dialogic approach.

©2012 р.

А. Ф. Федоренко (м. Київ)

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО АДАПТИВНОГО ПОТЕНЦІАЛУ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ У ВНЗ

Постановка проблеми. Соціальні та економічні зміни, що відбуваються у суспільстві, проєктують підвищені вимоги до професійних якостей сучасного фахівця, тому однією з актуальних проблем сьогодення виступає проблема розвитку та активізації професійного адаптивного потенціалу його особистості. Актуальність вивчення проблеми формування адаптивного потенціалу в умовах професійної діяльності зумовлюється стресогенністю ситуацій життєдіяльності людини, що виникають найчастіше у так званих допомагаючих професіях системи “людина-людина”. Виникнення специфічних адаптивних труднощів до різних форм професійної діяльності фахівців у галузі теорії та практики сучасної психології у різних ситуаціях зумовлює необхідність вивчення та виявлення особливостей розвитку та формування професійного адаптивного потенціалу з метою попередження та подолання професійної дезадаптації майбутніх фахівців саме під час навчання у ВНЗ.